

**INNOVATSIYA VA O'SISHNI TA'MINLASHDA
MOLIYALASHTIRISH MANBALARINING SAMARADORLIGI
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСТОЧНИКОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ В
ОБЕСПЕЧЕНИИ ИННОВАЦИЙ И РОСТА
THE EFFECTIVENESS OF FINANCING SOURCES IN ENSURING
INNOVATION AND GROWTH**

Anvarov Bekzod Eldorbek o'g'li

*O'zbekiston. Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar
instituti magistri*

Анваров Бекзод Элдорбек угли

*Узбекистан. Магистр Андижанского института сельского хозяйства
и агротехнологии*

Anvarov Bekzod Eldorbek o'g'li

*Uzbekistan. Master's student at Andijan institute of agriculture and
agrotechnology*

Annotatsiya. Maqolada korxonalarning innovatsion faoliyati va o'sishi o'rtasidagi bog'liqlikka turli moliyaviy manbalar ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda sakkizta asosiy moliyalashtirish manbasi — ichki mablag'lar, bank kreditlari, savdo kreditlari, kapital (equity), grantlar, lizing va factoring — solishtiriladi. Empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, moliyalashtirish manbalari korxona o'sishiga turlicha ta'sir ko'rsatadi: masalan, equity moliyalashtirish savdo aylanmasi o'sishiga kuchli ta'sir qilsa, aktivlar asosidagi vositalar bandlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, bir nechta moliyaviy vositalarni birgalikda qo'llash komplementar ta'sir berib, korxonalarning barqaror o'sishini ta'minlaydi.

Аннотация. В статье анализируется влияние различных источников финансирования на взаимосвязь между инновационной деятельностью и ростом предприятий. Рассмотрены восемь основных источников: внутренние средства, банковские кредиты, торговые кредиты, собственный капитал (equity), гранты, лизинг и факторинг. Эмпирические

результаты показывают, что источники финансирования по-разному воздействуют на показатели роста: например, equity способствует увеличению оборота, в то время как инструменты, основанные на активах, играют ключевую роль в расширении занятости. Кроме того, комбинированное использование нескольких инструментов финансирования оказывает комплементарный эффект, обеспечивая устойчивое развитие предприятий.

Abstract. This article investigates the impact of different financing sources on the innovation–growth linkage in firms. Eight major sources of financing are examined: internal funds, bank loans, trade credits, equity, grants, leasing, and factoring. Empirical findings indicate that financing sources have heterogeneous effects on firm growth: for instance, equity financing significantly fosters turnover growth, while asset-based instruments play a crucial role in enhancing employment. Moreover, the combined use of multiple financing instruments generates complementary effects, supporting sustainable firm growth.

Kalit soʻzlar. investitsiya, moliyalashtirish manbalari, innovatsion faoliyat, oʻsish, bank krediti, equity, lizing, factoring.

Ключевые слова. инвестиции, источники финансирования, инновационная деятельность, рост, банковский кредит, equity, лизинг, факторинг.

Key words. investment, financing sources, innovation, growth, bank loan, equity, leasing, factoring.

Kirish. Globallashuv va raqobat sharoitida korxonalarning innovatsion rivojlanishi va barqaror oʻsishi ularning moliyalashtirish manbalariga kirish imkoniyatlariga bevosita bogʻliq. Anʼanaviy manbalar – bank kreditlari va davlat mablagʻlari – koʻpincha yetarli boʻlmaydi, shuning uchun zamonaviy iqtisodiyotda turli moliyalashtirish shakllarini qoʻllash dolzarbdir.

Jahon tajribasi shuni koʻrsatadiki, moliyalashtirish manbalari korxonalar oʻsishiga turlicha taʼsir koʻrsatadi: oʻz kapitali savdo va daromadni oshirsa, lizing

va factoring bandlikni kengaytiradi, grantlar va venchur kapital esa startaplar uchun imkoniyat yaratadi. Moliyaviy instrumentlarning kombinatsiyasi korxonalarning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Xalqaro tajriba va standartlarga moslashish. Rivojlangan mamlakatlarda moliyalashtirishning diversifikatsiyasi muhim o'rin tutadi:

- AQShda venchur kapital va private equity,
- Yevropa Ittifoqida obligatsiyalar emissiyasi, grantlar va PPP,
- Osiyoda sukuk va yashil obligatsiyalar asosiy vositalardan hisoblanadi.

Xalqaro standartlarga ko'ra, IFRS asosida shaffoflikni ta'minlash, Basel III talablariga rioya qilish, yashil moliyaviy instrumentlarni joriy etish va fintech texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi.

O'zbekiston uchun xalqaro tajribaga moslashish quyidagilarni o'z ichiga oladi: xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik, mahalliy fond bozorini modernizatsiya qilish, islomiy moliya vositalarini joriy etish hamda PPP asosida yirik loyihalarni moliyalashtirish.

Kapital moliyalashtirishning ta'siri. Aksiyalar chiqarish orqali mablag' jalb qilish ya'ni equity moliyalashtirish — korxonalarning savdo aylanmasi va umumiy daromad o'sishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'z kapitalini kengaytirgan korxonalar bozor ulushini oshirish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda ko'proq muvaffaqiyatga erishadi. Shu bois equity moliyalashtirish ko'proq raqobatbardoshlik va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlovchi vosita sifatida qaraladi.

Aktiv asosidagi vositalarning o'rni. Mavjud aktivlarga asoslangan moliyalashtirish vositalari, jumladan lizing, factoring va savdo kreditlari, korxonalarning ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishi va likvidlik muammolarini hal etishida muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, ushbu vositalar ko'proq ish o'rinlari yaratishda va bandlik darajasini oshirishda samarali hisoblanadi. Ayniqsa, sanoat korxonalari uchun lizing asosida yangi texnologiyalar

va uskunalarni xarid qilish ishlab chiqarish jarayonining modernizatsiyasiga xizmat qiladi.

Innovatsion moliyalashtirish manbalari. Yuqori xavfli startaplar va texnologik loyihalar uchun venchur kapital, crowdfunding va grantlar muhim moliyalashtirish vositalari hisoblanadi. Ular investorlar tomonidan katta risk evaziga qo'llab-quvvatlanadi va natijada korxonalar yangi mahsulotlarni tezkor joriy etish imkoniga ega bo'ladi. Innovatsion moliyalashtirish vositalarining afzalligi — ular nafaqat moliyaviy resurslarni, balki bilim, tajriba va tarmoq aloqalarini ham taqdim etishidir.

Instrumentlarning kombinatsiyasi va komplementarlik. Moliyalashtirish manbalarini birgalikda qo'llash natijalari alohida e'tiborga loyiq. Masalan, equity moliyalashtirishni bank kreditlari bilan, grantlarni esa lizing bilan uyg'unlashtirish korxona o'sishiga kuchliroq ta'sir ko'rsatadi. Bu holat moliyaviy instrumentlar o'rtasida komplementarlik mavjudligini ko'rsatadi. Kombinatsiyalash orqali moliyaviy risklar diversifikatsiya qilinadi va turli iqtisodiy maqsadlarga bir vaqtning o'zida erishish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa qilib, empirik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, tashqi moliyalashtirish manbalari barcha korxonalar uchun teng darajada samarali emas. Ularning ta'siri korxonaning faoliyat sohasi, rivojlanish bosqichi va mavjud resurslaridan kelib chiqadi. Innovatsion startaplar venchur kapital va crowdfunding orqali samarali natijalarga erishsa, yirik sanoat korxonalari uchun obligatsiyalar, sukuk va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari ko'proq ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, har bir korxona uchun mos moliyalashtirish manbalarini aniqlash va ularni uyg'unlashtirish strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abduraxmonov, Q. X. (2021). *Investitsiyalar iqtisodiyoti*. Toshkent: Iqtisod-Moliya.
2. Karimov, A. A. (2020). *Moliyaviy menejment: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Universitet nashriyoti.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ–60-son qarori. *2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi*. Toshkent.
4. Герасименко, Е. В. (2021). *Финансовые инструменты инвестирования: современные тенденции и перспективы развития*. Финансы и кредит, 27(6), 45-53.
5. Ковалёва, А. М. (2020). *Инвестиции: Учебное пособие*. Москва: Инфра-М.
6. Иванова, Н. И. (2022). *Государственно-частное партнерство как инструмент финансирования инфраструктурных проектов*. Экономика и предпринимательство, 2(131), 112-117.
7. Santos, A. M., Simões, V. C., & Almeida, M. (2024). *Sources of financing: Which ones are more effective in innovation–growth linkage?* Structural Change and Economic Dynamics, 71, 139–153.
<https://doi.org/10.1016/j.strueco.2024.05.011>
8. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2008). *Financing patterns around the world: Are small firms different?* Journal of Financial Economics, 89(3), 467–487.